

Beslut

efter kvalitetsgranskning av betygssättning på
högskoleförberedande program vid
Rosendalsgymnasiet i Uppsala kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av betygssättning på högskoleförberedande program. Syftet är att granska kvaliteten i betygssättningsprocessen med fokus på lärarnas arbete. Kvaliteten bedöms utifrån i vilken utsträckning lärarna gör en allsidig bedömning av elevernas kunskaper, baserat på ett brett och varierat underlag.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning fångar läraren ett brett och varierat underlag som grund för betygssättning av elevens kunskaper?
2. I vilken utsträckning gör läraren en allsidig utvärdering av elevens kunskaper vid betygssättning?

För att besvara frågeställningarna granskas betygssättningen i svenska på högskoleförberedande program, med särskild inriktning på Svenska 3. Granskningen berör 29 skolenheter med såväl enskilda som kommunala huvudmän. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Rosendalsgymnasiet, i Uppsala kommun ingår i denna granskning. Skolinspektionen besökte Rosendalsgymnasiet den 14 november 2018. Besöket genomfördes av Ylva Gunnars och Olivia Öberg. Skolinspektionen har tagit del av dokumentation från skolan och genomfört intervjuer med elever, med fem svensklärare och med rektorn.

Rosendalsgymnasiet är en kommunal gymnasieskola med cirka 900 elever. Under läsåret 2017-2018 hade fem lärare ansvar för betygssättningen i Svenska 3. Innevarande läsår är åtta lärare vid skolan legitimerade och behöriga att undervisa i svenska i aktuella årskurser.

I detta beslut gör Skolinspektionen en samlad bedömning av det granskade området utifrån de övergripande frågeställningarna. Därefter följer en motivering till det utvecklingsområde som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningen.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärarna samlar bedömningsunderlag som ger en bred och varierad bild av alla elevers kunskaper i förhållande till syfte, centralt innehåll, kunskapskrav och den undervisning som bedrivits.

Granskningen visar att svensklärarna planerar kursen Svenska 3 utifrån styrdokumentet. Lärarna samlar in ett varierat bedömningsunderlag med fokus på skrivande i den vetenskapliga texttypen. Lärarna genomför bedömningstillfällen som ger en bred och varierad bild av elevernas kunskaper. Granskningen visar även att lärarna samlar in och utvärderar underlag för betygssättning.

Lärarnas planering täcker centralt innehåll i Svenska 3 både avseende undervisning och bedömningstillfällen

Av intervjuer med lärarna och den inskickade dokumentationen framkommer att de utgår ifrån ämnets syfte och kursens centrala innehåll i sin planering av undervisning och bedömningstillfällen. Planeringen stäms också av mot innehållet i kursens kunskapskrav.

Undervisning och bedömningstillfällen omfattar muntlig framställning, läsning och arbete med vetenskapliga och skönlitterära texter, litterär analys, skriftlig framställning och språkhistoria. Lärarna beskriver att de lägger tyngd vid språk och skrivande och särskilt vetenskapligt skrivande. I intervjuerna och den inskickade dokumentationen framkommer att lärarna ofta har examinationsuppgifter som omfattar flera delar av kunskapskraven. Ett exempel är en promemoria eleverna skriver, som behandlar både språkhistoria och skriftlig framställning. Ett annat exempel är en analys av ett tal som behandlar både retorik och skriftlig framställning.

Lärarna genomför bedömningstillfällen som ger ett brett underlag för bedömning av alla elevers kunskaper

I intervjuerna med lärarna och eleverna framkommer att de flesta eleverna ges möjlighet att visa sina kunskaper för samma delar av kunskapskraven vid flera tillfällen under kursen. Flera lärare uppger i intervjun att samma innehåll återkommer i minst två examinationsuppgifter. Exempelvis återkommer muntlig och skriftlig framställning i flera av examinationsuppgifterna. I intervjuerna och i den inskickade dokumentationen framgår dock att det varierar mellan lärarna om elever ges möjlighet att visa sina kunskaper så att alla delar av kunskapskraven provas vid mer än ett tillfälle. Flera lärare nämner att det finns delar av kunskapskraven som är svåra att hinna med vid mer än ett tillfälle, till exempel språkhistoria. I intervjuerna med lärarna och i den inskickade dokumentationen framkommer även att alla elever inte ges möjlighet till mer än ett bedömningstillfällen inom området litterär analys.

Lärarna genomför bedömningstillfällen som ger ett varierat underlag för bedömning av alla elevers kunskaper

I intervjuerna med lärarna, eleverna och i den inskickade dokumentationen framkommer att eleverna ges möjlighet att på ett varierat sätt visa sina kunskaper. Exempelvis håller eleverna muntliga anföranden i argumenterande tal och hyllningstal, i retoriska analyser och litteraturseminarier. I skriftlig framställning varierar bedömningstillfällena genom att eleverna får skriva promemrior, skriftliga prov och textanalyser. En lärare berättar att eleverna har möjlighet att vid något tillfälle välja om de vill redovisa en uppgift skriftligt eller muntligt genom att spela in en podd.

Lärarna samlar in och utvärderar underlag för betygssättning

I intervjuerna med lärarna framkommer att de har en struktur för att samla in sina underlag för betygssättningen och återkoppla resultat till eleverna. På skolan används en lärplattform som innehåller en helhetsmatris för alla kunskapskrav i Svenska 3. Lärarna utgår från helhetsmatrisen och sammanställer uppgiftsspecifika bedömningsmatriser som visar kunskapskraven för E, C och A. När en uppgift är genomförd färgläggs varje del med gult om eleven delvis uppnått och grönt om eleven uppnått. Lärarna skriver även en kommentar till eleverna som de återkopplar muntligt och/eller skriftligt tillsammans med uppgiftsmatrisen. Lärarna uppger att de sammanställer de kunskaper eleverna visar under året i helhetsmatrisen men att de också samlar in ytterligare underlag genom att föra egna anteckningar om vilka kunskaper eleverna visar, till exempel i muntliga redovisningar.

Lärarna utvärderar bedömningsunderlag för att säkerställa att alla elever får möjlighet att visa sina kunskaper. Flera lärare nämner i intervjuerna att de kontinuerligt utvärderar om bedömningsuppgifterna ger en tillförlitlig bild av elevernas kunskaper. En lärare berättar att hen vid ett tillfälle reviderade en uppgift eleverna arbetat med, för att ge eleverna möjlighet att bearbeta sina texter på ett bättre sätt.

Skolinspektionen bedömer att lärarna gör en allsidig bedömning av elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven

Granskningen visar att lärarna grundar sitt beslut om betyg på en helhetsbedömning av elevernas kunskaper. Lärarna värderar även betygsunderlagens tillförlitlighet och giltighet och försäkrar sig om att eleverna bedöms på samma grunder.

Lärarna grundar sitt beslut om betyget på en helhetsbedömning av elevernas kunskaper

I skolans inskickade dokumentation och i intervjuerna med lärarna framkommer att lärarna vid kursen slut använder de ifyllda uppgifts- och helhetsmatriserna, sin egen dokumentation och resultatet på det nationella provet och gör en bedömning av elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven. Lärarna ger exempel på att de antingen ger elever möjlighet att komplettera med extra uppgifter eller använder kunskaper elever visat i andra kurser som komplement, om det är mindre delar som saknas för att en elev ska få ett visst betyg. Lärarna uppger i intervjun att det inte alltid är möjligt för elever att komplettera, till exempel när det handlar om stora delar av kunskapskraven. Elever behöver visa sina kunskaper på en viss nivå vid flera tillfällen, och när det exempelvis handlar om skriftlig framställning är det inte möjligt att visa i en uppgift, menar lärarna. Flera exempel framkommer som beskriver att lärare inför betygssättningen även använder underlag om elevernas kunskaper som eleverna visat i andra ämnen.

Lärarna värderar bedömningsunderlagens tillförlitlighet och giltighet

Lärarna beskriver i intervjuerna att de viktar de delar av kunskapskraven som har stort fokus i undervisningen tyngre vid bedömningen. De delarna är muntlig och skriftlig framställning, läsa och analysera. Elevernas förmåga att skriva har en särskild vikt i betygssättningen. Eftersom eleverna går ett studieförberedande program är det vetenskapliga skrivandet viktigt uttrycker lärarna i intervjuerna. Lärarna viktar även underlag tyngre där eleverna har möjlighet att förbereda och bearbeta uppgiften. Resultatet på det nationella provet vägs in i bedömningen som ett av flera underlag. En lärare ger exempel på att det nationella provet kan användas för att stämma av mot andra uppgifter elever har gjort. Om de uppgifter en elev har arbetat med hemma alltid når en hög nivå, men att eleven inte lyckas nå samma nivå på det nationella provet skulle det kunna innebära att eleven fått hjälp med sina hemuppgifter, uppger en lärare. Läraren menar att tillförlitligheten i det nationella provet därför kan vara större än i andra uppgifter. En lärare berättar att de försöker lägga in examinationstillfällen där elever skriver uppgifter i skolan för att stärka tillförlitligheten. Lärarna uppger i intervjuerna att det är relativt vanligt att elever inte presterar lika bra som de vanligen gör vid det nationella provet, vilket de tror kan bero på att eleverna känner sig stressade. Lärarna uppger att det är vanligt att elever missar på formalia, till exempel att referera till källor enligt provets instruktion och därför får ett sämre resultat. I de fallen använder lärarna andra bedömningsunderlag som elever arbetat med tidigare i kursen eller i andra ämnen som komplement vid betygssättningen.

Lärarna säkerställer att alla elever bedöms på samma grunder

I intervjuerna med lärarna och eleverna framkommer att betygen baseras på elevernas kunskaper och att ovidkommande faktorer inte vägs in. Eleverna berättar att prov och uppgifter som lämnas in till lärarna anonymiseras. I intervjuerna med lärarna och rektorn framkommer att lärarna inte upplever att det finns en påverkan av yttre faktorer kring betygssättningen. En lärare berättar att det förekommit vid några tillfällen att vårdnadshavare haft frågor och synpunkter på betygssättningen. Men läraren berättar att det är tydligt vad elever ska kunna för att få ett visst betyg, och att vårdnadshavare informeras

vid behov. Rektorn uppger i intervjun att lärarna på skolan är noggranna med betygssättning och att de inte sätter ett högre betyg på en elev än vad det finns underlag för.

Skolinspektionen bedömer att lärarna inte i tillräcklig utsträckning samarbetar inom svenskämnet för att utveckla en samsyn kring bedömning och betygssättning

Granskningen visar att lärarna sambedömer det nationella provet och ibland samarbetar kring planering av undervisning och bedömning. I granskningen framkommer att det finns skillnader i resultat mellan könen och mellan resultat på nationella prov och slutbetyg. Genom att analysera skillnaden kan lärarna få information om hur de kan utforma sin fortsatta undervisning för att ge alla elever samma möjlighet att visa sina kunskaper för hela kursinnehållet.

Lärarnas sambedömning av det nationella provet

Rektorn beskriver att ämnesgruppen i svenska har utarbetat en plan för hur rättningen av det nationella provet ska gå till. I intervjuerna med lärarna nämns inte en sådan plan, men det framgår att lärarna diskuterar bedömningsmallarna och gemensamt bedömer elev-exempel för att hitta en gemensam nivå. Vid några tillfällen har lärarna haft gemensamma dokument där de utbyter åsikter kring hur uppgifter ska bedömas. I intervjuerna med lärarna och rektorn framkommer att vissa lärare rättar sina egna elevers nationella prov, men att vissa lärare byter prov med varandra. Lärarna berättar att de vid behov frågar varandra om texterna är svårbedömda. Alla elevers prov är anonymiserade.

Skillnader i resultat mellan könen och mellan resultat på nationella prov och slutbetyg

Skolenhetens insända dokumentation visar att det finns könsrelaterade resultatskillnader för såväl betyg som nationella prov i Svenska 3. År 2018 hade 86 procent av kvinnorna och 74 procent av männen betyget A eller B i Svenska 3. Motsvarande siffror avseende resultatet på nationella provet samma år är 78 procent A eller B för kvinnor, 68 procent för män. Enligt uppgifter från Skolverket fick 29 procent av kvinnorna och 33 procent av männen ett högre slutbetyg än resultatet på det nationella provet. Totalt antal elever som fick betyg i Svenska 3 är 220, och 206 elever skrev nationella provet.

I inskickad dokumentation framkommer att skolledningen diskuterar och analyserar skillnader mellan slutbetyg och resultat på nationella prov. Lärarna uppger dock i intervjuerna att de inte känner till hur stor skillnaden är mellan elevernas slutbetyg och resultat på det nationella provet, och att de inte diskuterar möjliga orsaker till skillnaden. I intervjun med rektorn framkommer att skillnader mellan kvinnors och mäns resultat inte heller diskuteras.

Lärarnas samarbete, sambedömning och samsyn

I intervjuerna med lärarna framkommer enstaka exempel på att samarbete mellan lärare förekommer kring planering av undervisningen. Några lärare berättar att de sambedömer andra uppgifter förutom det nationella provet och utformar matriser tillsammans. Flera lärare nämner dock i intervjuerna att det inte förekommer sambedömning ofta, eftersom tiden är knapp. I intervjun med rektorn framkommer att skolan har en ny form för ämnessamverkan, där skolans alla lärare tillhör en utvecklingsgrupp. Grupperna träffas varannan vecka för att diskutera utveckling av ämnet. Rektorn berättar i intervjun att lärarna i utvecklingsgruppen i svenska arbetar med Skolverkets material där de diskuterar olika texters kvalitet. Eftersom flera lärare undervisar i mer än ett ämne, deltar inte alla lärare som undervisar i svenska i den utvecklingsgruppen.

Rektorn uppger i intervjun att det finns skillnader mellan hur lärare tolkar kraven för att få ett visst betyg och att vissa lärare har högre krav än andra. Rektorn berättar att det har förekommit diskussioner kring detta på skolan, men att lärarna har olika åsikter.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område:

- **Rektorn behöver försäkra sig om att lärarna i högre utsträckning utvecklar samsyn kring bedömning och betygssättning**

Skolinspektionen bedömer att lärarna i högre utsträckning behöver utveckla sitt samarbete så att det omfattar betygssättningsprocessen.

Granskningen visar att samplanering och sambedömning sker ibland och mellan vissa lärare, men inga exempel på att lärarna tillsammans analyserar bedömningsunderlag, eller sambedömer det samlade underlaget för enskilda elever inför betygssättningen framkommer. Granskningen visar också att det finns variationer i bedömningen av elevernas underlag och vad som krävs för ett visst betyg. I granskningen framkommer även att lärarna inte analyserar könsskillnader och skillnader mellan resultat på nationella prov och slutbetyg. Enligt gymnasieförordningen syftar nationella proven till att stödja betygssättningen.¹ För att åstadkomma likvärdighet i betygssättning där alla elever bedöms utifrån samma krav är det betydelsefullt att lärare utvecklar kunskap om eventuella skillnader i bedömningar.

Om det inte finns en samsyn kring bedömning och betygssättning finns det en risk att lärarnas betygssättning inte blir likvärdig. Likvärdig bedömning och betygssättning innebär att det finns en samstämmighet i tolkningen av tre led, styrdokument, elevarbeten och det samlade underlaget.² Sambedömning är ett betydelsefullt redskap för ökad likvärdighet, eftersom det bidrar till en gemensam syn på vad som ska bedömas och hur bedömningen ska gå till. Ett professionellt samtal om utformningen av ändamåls-enliga bedömningssituationer och bedömningar av olika slag kan förbättra likvärdigheten. Sådana diskussioner kan ha både formativa och summativa syften. Lärare kan tillsammans analysera underlag och på vilka olika sätt som eleverna ger uttryck för sin förståelse av ämnesinnehållet. Detta visar vad undervisningen kan behöva fokusera eller fördjupa för att möta de styrkor och utvecklingsbehov som identifieras.³

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 27 augusti 2019 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena samt vilka effekter det haft för verksamheten.

Redogörelsen skickas via e-post, till kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se, eller per post till, Skolinspektionen, Box 23069, 104 35 Stockholm. Hänvisa till

¹Gymnasieförordningen (2010:2039) 8 kap. 3 §

² Skolverket (2013). Sambedömning i skolan, exempel och forskning. Skolverkets stödmaterial, s. 8.

³ Skolverket (2018). Betyg och betygssättning. Skolverkets allmänna råd, s. 22.

Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400-2017:10213) i de handlingar som sänds in.

I ärendets slutliga handläggning har utredare Olivia Öberg och Karin Lindqvist och jurist Charlotte Rudebeck deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

X Gabriel Brandström

Beslutsfattande
Signerat av: Gabriel Brandström

X Ylva Gunnars

Föredragande
Signerat av: Ylva Gunnars

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/betygssattning-pa-hogskoleforberedande-gymnasieprogram--fokus-pa-svenska/>

Bilaga: Författningsstöd

Skollagen (2010:800)

3 kap. 16 § 1-2 st.

Beslut om betyg

Betyg ska beslutas av den eller de lärare som bedriver undervisningen vid den tidpunkt när betyg ska sättas.

Om läraren eller lärarna inte är legitimerade, ska beslutet fattas tillsammans med en lärare som är legitimerad. Kan dessa inte enas ska betyget beslutas av den legitimerade läraren under förutsättning att han eller hon är behörig att undervisa i det ämne som betyget avser. I annat fall ska betyget beslutas av rektorn.

Gymnasieförordningen (2010:2039)

8 kap. 2 §

Kunskapskrav ska finnas för betygen A-E.

Kraven för betygen A, C och E ska precisera vilka kunskaper som krävs för respektive betyg. Kunskapskravet för betyget D innebär att kraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Kravet för betyget B innebär att även kraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda.

8 kap. 3 §

Syftet med nationella prov är att stödja betygssättningen.

8 kap. 3 a §

Nationella prov ska användas i de kurser som anges i 3 b §.

När nationella prov används ska eleverna delta i alla delar av proven. Rektorn får besluta att en elev inte behöver delta i ett nationellt prov eller i någon eller några delar av ett sådant prov, om det finns särskilda skäl.

8 kap. 3 b §

Nationella prov ska användas i den högsta avslutande kursen på programmet och, i förekommande fall, inriktningen, i ämnena engelska, matematik och svenska eller svenska som andraspråk med undantag för kursen svenska 2 eller svenska som andraspråk 2.

Proven ska vara uppdelade i delprov som genomförs på vissa dagar eller under vissa perioder.

2011 års läroplan för gymnasieskolan, Lgy 11, (SKOLFS 2011:144)

Lgy 11, 1. Skolans värdegrund och uppgifter, Kunskaper och lärande

"Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former - såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet - som förutsätter och samspelar med varandra. Undervisningen får inte ensidigt betona den ena eller den andra kunskapsformen."

Lgy 11, 2. Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Kunskaper

I avsnittet uppställs ett antal riktlinjer och för läraren gäller att denne bl.a. ska

- se till att undervisningen till innehåll och uppläggning präglas av ett jämställdhetsperspektiv,
- samverka med andra lärare i arbetet med att nå utbildningsmålen,
- i undervisningen beakta resultat av utvecklingen inom ämnesområdet och för undervisningen relevant pedagogisk och annan forskning, och

Lgy 11, 2. Övergripande mål och riktlinjer, 2.5 Bedömning och betyg

I detta kapitel anges bland annat riktlinjer för läraren, exempelvis ska läraren redovisa för eleverna på vilka grunder betygssättning sker. Vidare anges att läraren vid betygssättningen ska

- utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till de nationella kunskapskrav som finns för respektive kurs,
- beakta även sådana kunskaper som en elev har tillägnat sig på annat sätt än genom den aktuella undervisningen, och
- utifrån de nationella kunskapskrav som finns för respektive kurs allsidigt utvärdera varje elevs kunskaper.

Prop. 2009/10:165 *Den nya skollagen - för kunskap, valfrihet och trygghet*

"Betygssättning är beslut som typiskt sett har rättsverkan för eleven. Betygen kan ha en avgörande betydelse för elevens framtid, eftersom de har en direkt koppling till urvals- och behörighetsbestämmelser. Betygssättningen innebär därmed myndighetsutövning. Det är av stor vikt att elever ska känna att de har fått visa sina kunskaper och blivit rättvist bedömda. Att betygen måste vara rättvisa och likvärdiga är därför en självklarhet." (s.297)

"Betyg och bedömning är starkt förknippade med varandra. Bedömning behöver ständigt göras för att utvärdera hur lärandet sker mot uppställda mål och kunskapskrav. Den kunskapssyn som kommer till uttryck i läroplaner och andra styrdokument utgår ifrån att det sker en bedömning som grundar sig på observationer, samtal, elevarbeten, projekt- och grupparbeten samt enskilda uppgifter. Bedömningen syftar till att identifiera elevens kunskaper för att beskriva starka och svaga sidor och ge ett bra underlag för att planera elevens fortsatta utveckling. Betygen ska visa i vilken utsträckning eleven har uppnått de nationellt uppställda kunskapskraven och även visa kvaliteten i kunskaperna. Nationella ämnesprov och andra prov är därvid en del av bedömningsunderlaget." (s.298)